

Växt- och miljöavdelningen

Jens Weibull

jens.weibull@jordbruksverket.se

Referensgruppen för odlad mångfald, 2019-11-07

Lokal: Slätten, Jordbruksverket (Jönköping)

Närvarande:

Åsa Ahrland, SLU (via länk); Björn-Axel Beier, Naturvårdsverket; Bo Gertsson, Lantmännen Lantbruk; Anders Glassel, Statens fastighetsverk (SFV); Åsa Klintborg Ahlklo, SLU/LAPF; Lilly Kristensen, Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation; Ulf Nilsson, FOR (via länk); Maria Nyman-Nilsson, Fredriksdals museer och trädgårdar; Helena Persson, Lunds universitet/Botaniska trädgården; Karin Persson, SLU/Pom; Ulrika Carlson-Nilsson (ersättare för Jan Svensson), NordGen; Jens Weibull, Jordbruksverket

Anmälda förhinder:

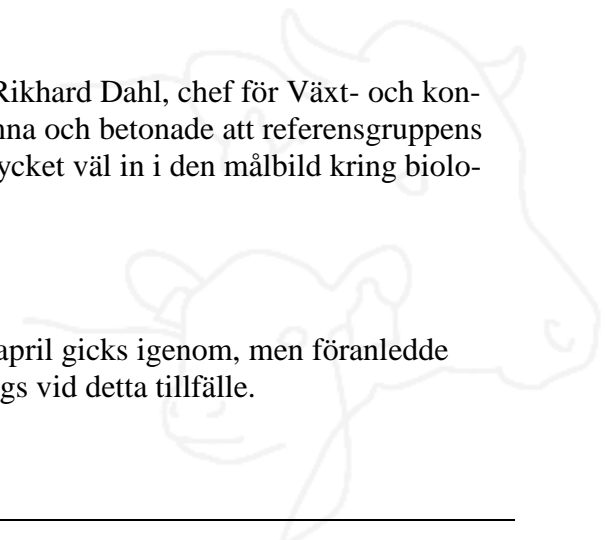
Sanna Black Samuelsson, Skogsstyrelsen; Krister Andersson, Sveriges Pomologiska Sällskap; Carin Bunnvik, Jordbruksverket; Lennart Nilsson, Riksantikvarieämbetet; Maja Persson, LRF Trädgård;

1. Öppnande

I Carin Bunnviks frånvaro ledde Jens mötet. Rikhard Dahl, chef för Växt- och kontrollavdelningen, hälsade ledamöterna välkomna och betonade att referensgruppens arbete kring den odlade mångfalden passar mycket väl in i den målbild kring biologisk mångfald som Jordbruksverket har.

2. Tidigare minnesanteckningar

Minnesanteckningarna från årets vårmöte 17 april gicks igenom, men föranledde inga ändringar eller justeringar. Inga beslut togs vid detta tillfälle.

3. Ny programperiod 2021-2025

a. Status för nytt programförslag

Jens redogjorde för var i processen som arbetet med det nya programförslaget befann sig. Jordbruksverkets s.k. analysråd fick under vecka 43-44 möjlighet att granska och bedöma förslaget, och en avstämning hölls 29 oktober. Rådet lämnade flera värdefulla synpunkter som resulterade i vissa ändringar och kompletteringar. Bland annat har vissa avsnitt flyttats för att skapa en mer logisk struktur. **Jens** menade att vad som nu återstod att göra är enstaka finjusteringar samt förbereda för en GD-dragning i slutet av november eller i början av december. Därefter lämnas rapporten till regeringskansliet.

b. Diskussion

Karin och **Bo** pekade på några ställen i rapportens avsnitt 4 som behövde uppdateras. Flera ledamöter underströk vikten av att tydligt framhålla att sammanställningen över årligt budgetbehov i tabell 4 (sid. 51) inte inbegriper någon värdesäkring (sedvanlig justering enligt KPI) och att detta måste framgå.

Elitplantstationens roll framhölls också och även det faktum att verksamheten brottas med flera utmaningar (ekonomi, generationsväxling, mm). Ett förslag var att bjuda in ledningen för stiftelsen för att diskutera frågan [kommentar av Jens: normalt tar Jordbruksverket självt inte sådana initiativ, men är naturligtvis öppet för samtal om en förfrågan skulle väckas från EPS sida].

c. Kommunikationsinsatser

Diskussionen kom att handla om vad som skulle behöva kommuniceras i samband med att det nya programförslaget blir klart. **Jens** pekade på att Jordbruksverket normalt släpper ett pressmeddelande när rapporter har publicerats. Eftersom Pom sorterar under miljömålet *Ett rikt odlingslandskap* blir det också naturligt att publicera en nyhet i nyhetsbrevet [Hävdat](#).

Sätten att kommunicera avgörs i stor utsträckning av vilka mottagare vi vill nå. Gruppen diskuterade möjligheten att medverka genom ett seminarium under mässan Nordiska trädgårdar i vår, men **Ulf** menade att programmet redan var satt. Ett alternativ skulle kunna vara att göra något i samarbete med en utställare, t.ex. Pom.

Björn-Axel och **Åsa K-A** underströk vikten av det interna kommunikationsarbetet inom både myndigheter och organisationer. Här skulle ett gemensamt budskap kunna kombineras med mer ”aktörsspecifikt” information där referensgruppens ledamöter skulle kunna stå för personliga uttalanden. Frågan väcktes också om det bör bedrivas ett lobbyarbete bland politiker? Kanske skulle en aktivitet på regeringskansliet kunna sända ett starkt budskap? Jordbruksverket uppfordrades till att kontakta Carina Knorpp/Näringsdep. för att undersöka möjligheten.

Helena lyfte även fram behovet att ha en långsiktig kommunikationsstrategi med sikte på tiden efter 2025. **Jens** instämde, men menade att genomförandet av förslaget och uppfyllandet av alla uppsatta mål i sig utgjorde en form av kommunikationsinsats. **Åsa A** betonade hur viktigt det är att lyfta fram aspekterna kring

hållbar utveckling och visa att detta är något som programmet verkligen medverkar till.

4. Verksamhetsplanering

SLU/LAPF: Åsa informerade om flera pågående eller planerade aktiviteter och åtgärder, bland annat

- planerna på att öka antalet studenter vid SLU, vilket både innebär att anpassa utbildningarna och bredda sökbasen; som exempel på detta nämnde hon den nya MSc-kursen *Mat & landskap*;
- den nyinrättade distanskursen *Trädgårdsväxternas gröna kulturarv* som kommer att ges vartannat år fr.o.m. 2021; samt
- insatser för att synliggöra hela campusområdet i Alnarp och låta verksamheten genomsyras av ett hållbarhetsperspektiv.

Åsa menade också att tidpunkten nu är lämplig för att utveckla tvärsektoriella och tvärvetenskapliga projekt där Pom kan spela en viktig roll. Hon välkomnade projektidéer där inte minst hållbarhetsaspekterna skulle kunna lyftas fram. Slutligen informerade hon om att rekryteringen av en samordnare vid fakulteten går in i sin slutfas, och ett besked är att vänta innan jul.

SLU/Pom: Karin redogjorde för en lång rad aktiviteter som låg långt fram i planeringen, bland annat

- utställningen *Kulturarvsväxter för framtiden* i samarbete med Lunds Botaniska Trädgård (1 december 2019 - 31 januari 2020)
- kommande mässor (Nordiska trädgårdar 26-29 mars, pelargonutställning på Sofiero 4 juli, Elmia Garden 30 september - 1 oktober)
- boktitlar som är på gång (pelargoner, klonarkiven för frukt med bidrag från klonarkivsvärdarna, samt rosboken som förväntas vara klar till Rosens dag 2 juli)
- en ny folder om Nationella genbanken på såväl svenska som engelska är på gång
- att breddningen av klonarkiven fortsätter och idag finns 15 sådana för frukt och 19 för perenner; ytterligare ett för frukt och tre för prydnadsväxter är på gång. Dessutom
 - i. har två träffar för klonarkivsvärdar hållits varav den ena på Alntorps ö där man med blandade resultat har praktiserat fri trädutveckling
 - ii. har huvudmannskapet för arkivet vid von Echstedtska gården (N Säffle) övergått från Hushållningssällskapet till Värmlands museum (Karlstad)
- att det numera finns referensgrupper för både köksväxter och frukt & bär, och
- att arbetet kring skötselhandboken numera tar sin utgångspunkt i att den ska vara webbaserad för att kunna hållas aktuell, samt i möjligaste mån plattformsoberoende.

5. Ev. avvikelserapportering

Ingen rapporterad.

6. Information

- a. Aktörsrunda (korta sammanfattningar)

- **Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation (Lilly):** verksamheten kommer senast 31 december 2020 flytta över till Svenska kyrkans kansli vilket innebär en viss osäkerhet för vår roll framöver. **Åsa A** lyfte problematiken kring buxbomssjukan och skötsel, och menade att detta borde ses som en övergripande fråga (t.ex. utifrån ett kulturarvsperspektiv) och inte bara för enskilda förvaltningar. **Ulf/FOR** anmälde också intresse för ämnet och **Lilly** fick i uppgift att planera för ett särskilt buxbomsmöte.
- **Friluftsmuseerna (Maria):** det blåser tyvärr snålare ekonomiska vindar över museerna och osäkerheten har ökat något vad gäller den framtida kompetensförsörjningen - dessutom finns det ett stort behov av att få del av den historia som är förbunden med de nya växter som sätts i klonarkiven; f.ö. är mötena som anordnas för klonarkivsvärdarna mycket bra och uppskattade; för Fredriksdals vidkommande fortsätter hållbarhetsarbetet också under 2020 med sikte på 100 % kravcertifiering för både växter och djur; en utställning är på gång om Cedergrens plantskola på Råå som får representera den gröna näringens omvandling och plantskolornas försvinnande; Pom ska ges en mer fullständig beskrivning och, avslutningsvis, kommer museet att stå värd för [Europom 2020](#).
Den planerade utställningen väckte en diskussion om lönsamhetsproblemen i växtbranschen, om mer småskalig och lokal produktion i förhållande till stora aktörer som exempelvis Plantagen, samt om kostnader, strukturproblem och aspekter kring värdeskapande.
- **De botaniska trädgårdarna (Helena):** trädgårdarna noterar en ökande trend av besökare och den publika sidan har stärkts i och med att samtliga trädgårdar nu är aktiva på sociala medier (Instagram); årsprogrammen för 2020 är på gång; diskussionen om invasiva arter pågår intensivt; de tidigare mötena mellan nordiska botaniska trädgårdar har återupptagits; Göteborgs botaniska trädgård har erhållit 800 000 kr från Formas för projektet "Så vilda" och Lund är numera formellt ett klonarkiv för lökväxter och perenner.

Jens lyfte frågan om trädgårdarnas saluföring av frö och påpekade att den möjligen faller under gängse lagstiftning (anmälningsplikt, mm). **Helena** lovade att kolla upp detta. [kommentar av Jens: För botaniska trädgårdar som säljer frö eller plantor till privatkunder i butik finns inga krav att registrera sig eller att inneha tillstånd att utfärda växtpass; om de däremot bedriver e-handel som innebär andra leveranssätt krävs båda delarna.]

- **Statens fastighetsverk (Anders):** för närvarande pågår plantering av äppelträd i det nya klonarkivet i Umeå inför invigningen nästa år, därtill också en del träd och perenner - om det funnes köksväxter vore det välkommet; nya tydliga skyltar är också på gång här och i Vadstena.
- **NordGen (Ulrika):** ett intensivt arbete pågår inför flytten all data till systemet GRIN Global och som omfattar både nordiska och baltiska samlingar - i juni 2020 öppnas webben för beställningar; NordGen har fått 10 milj. kr extra under de kommande fem åren för att hantera den uppkomna "puckeln" av material att hantera - 2024 förväntas man vara i fas; förberedelserna för att bygga och flytta till ett nytt hus pågår och målåret 2021 gäller alltjämt; styrelsen har godkänt förslaget till ny strategi för verksamheten för perioden 2020-2022 (beslut tas 10 december); NordGen deltar som partner i två större EU-finansierade projekt -

[EUCLEG](#) (ökad proteinproduktion genom vallväxter och trindsäd) och [Farmers' Pride](#) (nätverksbyggande för bevarande och hållbar användning av lantsorter och vilda kulturväxtsläktingar); två andra projekt har finansierats med landsbygdspengar och rör utvärdering av "primitiva" veten (enkornsvete och emmer), samt svåra virusproblem i potatis; arbetsgrupperna för olika växtslag har fått lite förändrad indelning och mandaten för ledamöterna har förnyats - samtidigt har en nätverksgrupp för vegetativt förökade växter inrättats.

- **Naturvårdsverket (Björn-Axel):** vad gäller Skud har man tagit beslut under 2019 om stöd på 1 milj. kr för att påbörja arbetet att skapa en gemensam plattform för Dyntaxa¹ och Skud - uppskattade kostnader för 2020 uppgår till ca. 1,5 milj. kr och en intern beredning pågår ännu; betr. *in situ*-bevarande av kulturväxtsläktingar medverkade NV på mötet i Kristianstad Vattenrike 10/9 med tillfälle för diskussion om hur arbetet kan drivas vidare - en ansats är att utveckla arbetet kring vägledning för skyddade områden.
- **Lantmännen Lantbruk (Bo):** även om det s.k. specialgrödeprojektet (GoGreens önskan om svensk odling av nya växtslag) nu har avslutats kommer odlingen av quinoa och linser att fortsätta tack vare intresserade lantbrukare - däremot är det svårare att övertyga livsmedelsindustrin; betr. SLU Grogrund ([officiellt inlagt](#) 4 september) finns det nu sammanlagt [12 godkända projekt](#), men finansieringen är ett bekymmer - blott 20 av utlovade 30 milj. kr har betalats ut under 2019, varför ett intensivt lobbyarbete pågår för att säkra medel. I viss mån har senarelagda projektstarter kunnat kompensera för utebliven finansiering.
- **SLU (Åsa A):** ett antal nya s.k. "skyltfönsterkurser" har startat (däribland *Food & Food planning*) och en ny utbildning för landskapsingenjörer (Ling) har satts igång i Uppsala; flera MSC- och kandidatuppsatser med relevans för Pom har publicerats och ska finnas tillgängliga genom litteraturlöslagen Epsilon.
- **Fritidsodlingens riksorganisation (Ulf):** arbetet med invasiva främmande arter fortsätter nu i form av ett nordiskt samarbete - vi har en bra dialog med Naturvårdsverket vilket är viktigt för att förhindra att det tas dåliga beslut; samarbetet med flera olika organisationer kring biologisk mångfald i trädgården - *Rikare trädgård* - fortsätter med inspiration från brittiska [Wild about gardens](#); den s.k. miljödiplomeringen har uppdaterats med hänsyn nu också tagen till äldre kulturväxter och, slutligen, har Ulf gjort studiebesök vid RHS Gardens i Wisley.

Lilly kompletterade rundan med att informera om att Naturvårdsverkets åtgärdsprogram för gamla skyddsvärda träd (från 2004) [nu har uppdaterats](#), och Maria avslöjade att äppelträdet är det vanligaste trädet i Helsingborg.

b. Jordbruksverket

- möte 10/9 kring *in situ*-bevarande: deltagare från Jordbruksverket, Naturvårdsverket, länsstyrelsen, NordGen, Artdatabanken, Biosfärområde Vattenriket och Lunds botaniska förening blev informerade om det samnordiska projektet,

¹ Artdatabankens databas över svenska organismers namn och släktskap.

svenska studier, gällande skyddsformer - deras möjligheter och begränsningar - samt vägar framåt (bilaga 2);

- möte 16/10 kring digitala genetiska data och nya förädlingstekniker: mot bakgrund av att Sverige i olika sammanhang förhandlar om dessa frågor hade regeringskansliet bjudit in till en diskussion för att få en gemensam förståelse och linje - representanter från olika departement, PRV, Jordbruksverket och Naturvårdsverket deltog;
- Internationella växtgenetiska fördragets 8:e möte, 11-16/11: inför det kommande mötet har bland annat ett ”paket” förhandlats fram som innebär ett tryggt, fast inflöde av medel till vinstdelningsfonden genom införandet av ett prenumerationssystem samtidigt som Fördragets omfång är tänkt att vidgas till att omfatta samtliga växtgenetiska resurser för livsmedel och jordbruk. Ett hot mot uppgörelsen är dock många utvecklingsländers krav på att tillträde till, och användning av, gensekvensdata också ska innebära ekonomisk nyttodelning².
- EU:s marknadsföringsdirektiv för utsäde och plantor: Rådet beslutade 8 november om en begäran till kommissionen att lägga fram en studie om unionens alternativ till att uppdatera den befintliga lagstiftningen om produktion och saluföring av växtförökningsmaterial, och ev. komma med ett förslag. Studien ska vara klar senast 31 december 2020.
- nya CAP: inom Jordbruksverket pågår arbetet med att utforma förslag inför nästa programperiod (börjar sannolikt först 2022). Försök har gjorts att spela in tankar om ett förenklat stöd för uppförökning av genbanksmaterial, men det finns ett tydligt motstånd att införa ”små” och administrativt tunga stödformer.
- information om utlysningar inom Landsbygdsprogrammet
 - i. Medel till försöks- och utvecklingsprojekt (6,7 milj. kr - sistadatum 2019-11-15)
 - ii. Informationsinsats kring kulturarv kopplat till mat, dryck och måltider (7 milj. kr - sistadatum 2019-12-06)

7. Övriga frågor

Inga anmälda.

8. Tid och plats för nästa möte

Referensgruppens vårmöte 2020 hålls **preliminärt 28 april** på Riksantikvarieämbetet i Visby. Mötet är tänkt att kombineras med lämplig(a) studiebesök.

- Bilagor:
1. SJV-info
 2. Mötesanteckningar från *in situ*-dag 2019-09-10 (Biosfärområde Vattenriket)

² Tillägg i minnesanteckningarna: förhandlingarna om ”paketet” bröt samman och tar nu paus till nästa möte 2021 (en sammanfattning finns att tillgå [här](#)).